

PERSONA I BELLESA

Abel Miró i Comas

Professor de Metafísica a la Universitat de Barcelona

La paraula *persona*, observa Sant Tomàs, posseeix un estatut lògic-gramatical molt particular, perquè no significa una essència universal, ço és, una essència que, almenys de manera hipotètica, pugui predicar-se d'una pluralitat d'individus, sinó precisament allò que hi ha d'individual o de singular en una substància de naturalesa racional: «L'home genera éssers iguals a si segons l'espècie, però no segons l'individu. I, per això, aquelles coses que pertanyen directament a l'individu, com els actes personals i les coses que li són pròpies, no es transmeten de pares a fills [...]. Però aquelles coses que pertanyen a la naturalesa de l'espècie, es transmeten de pares a fills [...]. I si la naturalesa és forta, també es propaguen als fills alguns accidents individuals pertanyents a la disposició de la naturalesa, com ara la velocitat del cos, l'agudesa de l'enginy, i altres d'aquesta mena, però no les coses purament personals»¹.

El terme *home* indica la naturalesa compartida per tots els qui pertanyen a l'espècie humana; la paraula *persona*, en canvi, expressa allò que no pot transmetre's de pares a fills, allò individual, únic i irrepetible: «La pròpia manera de parlar revela que el nom *persona*, quan diem *tres persones*, és comú a les tres; de la mateixa faisó que, quan diem tres homes, manifestem que *home* és comú als tres. És evident, emperò, que no es tracta d'una comunitat segons la cosa, de la mateixa manera que una mateixa es-

sència és comuna als tres, puix d'aquí se seguiria que hi hauria una sola persona pels tres, com hi ha una sola essència»².

Els noms dels gèneres i de les espècies tenen la funció de significar les naturaleses comunes o universals expressades per aquests noms. Quan diem, a tall d'exemple, «Sòcrates és un home», atribuïm a un singular —Sòcrates— una essència universal —home—; en aquest cas, estem davant d'una essència concreta comuna, perquè a banda de manifestar actualment els principis essencials, compartits per tots els individus de l'espècie humana, es refereix, endemés, de manera potencial, indefinida o indeterminada, als principis individuants, a allò en virtut del qual Sòcrates és Sòcrates i no pas Cal·icles. Gràcies a aqueixa referència indeterminada a allò diferencial de cada individu, les essències universals concretes poden atribuir allò general, allò comú, a aquest o a aquell singular.³

No ha de pensar-se, tanmateix, que la paraula *persona* signifiqui una essència concreta singular, ço és a saber, una essència que no solament expressi en acte els principis essencials de l'espècie sinó, a més, els individuants. Un nom d'aquestes característiques, com ara *Sòcrates* o bé *Cal·icles*, queda restringit a un singular, perquè senyala actualment allò en virtut del qual un individu particular és aquest i no pas aquell altre. La paraula *persona*, per contra, pot atribuir-se a una pluralitat: podem dir de Sòcrates, Plató i Cal·icles que són persones, però no podem dir de Cal·icles i de Plató que siguin Sòcrates.

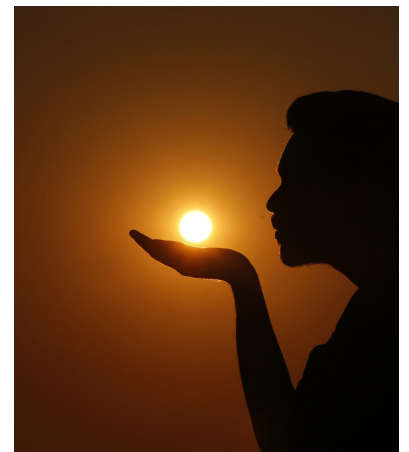
1 SANT TOMÀS, *Summa Theologiae*, I-II, q.81, a.2, in c. La traducció catalana és pròpia. Els textos originals de l'Aquinat han estat agafats de l'edició lleonina: *Sancti Thomae de Aquino, Opera omnia, iussi impensaue Leonis XIII P.M. Edita*, 1882 i ss. També s'ha utilitzat aquesta altra edició de les obres completes: ALARCÓN, Enrique (Ed.), *S. Thomae de Aquino Opera omnia*, Corpus Thomisticum, Pamplona, 2000 i ss. (www.corpusthomicum.org).

2 *Ibid.*, I, q.30, a.4, in c.

3 Cf., *ÍD.*, *Summa contra gentes*, IV, c.81.

El terme home indica la naturalesa compartida per tots els qui pertanyen a l'espècie humana; la paraula persona, en canvi, expressa allò que no pot transmetre's de pares a fills, allò individual, únic i irrepetible

Així doncs, si el terme *persona* no es refereix a una essència concreta *comuna* ni a una essència concreta *singular*, ¿a què es refereix?, ¿quin és el seu estatut lògic i gramatical? «En l'ordre humà, el nom *persona* és comú amb una comunitat de raó, no com el gènere o bé l'espècie, ans com un "individu indeterminat [*individuum vagum*]" [...]. L'individu indeterminat, com ara *algun home*, significa la naturalesa comuna amb la manera determinada d'existir que correspon als singulars, que és la subsistent per si mateixa [*per se subsistens*] i diferent dels altres»⁴.

La paraula *persona* té en comú amb l'expressió *algun home* que conté actualment la individualitat, i que es predica, en- sems, d'una pluralitat: no senyala únicament a Sòcrates o bé a Cal·licles, sinó a tots dos en la mesura que cada un d'ells és una realitat subsistent per si mateixa. Sense que això sigui obstacle, el Doctor Angèlic fa notar: «*algun home* significa la naturalesa o bé l'individu per part de la naturalesa, amb la manera d'existir que pertany als singulars; el nom *persona*, en canvi, no s'imposa per significar l'individu per part de la seva naturalesa, sinó per significar una cosa subsistent en tal naturalesa»⁵.

En un cas i en l'altre, els principis individuants són significats actualment, però així com *algun home* significa la naturalesa humana en tant que posseïda pels individus singulars, el nom *persona* apunta primàriament i directa a l'ésser de la substància individual, sense passar per la mediació de quelcom essencial. El terme *persona* no designa les perfeccions con- naturals a una substància racional, ans el fonament de totes

aquestes perfeccions, l'acte de la substància, l'ésser; com re- coneix explícitament Sant Tomàs: «l'ésser pertany a la matei- xa constitució de la persona»⁶.

Allò que fa que un individu de naturalesa humana —com- post, per tant, de cos i d'ànima— sigui una persona no és quelcom que pertanyi a aquesta naturalesa; és el principi on es resolen, en darrer terme, totes les perfeccions essencials i accidentals de la substància: l'acte d'ésser.⁷

Ço converteix la persona en un objecte de coneixement de naturalesa molt especial. Perquè, en efecte, el seu constitutiú formal, allò que significa primàriament, no és quelcom cap- table pels nostres sentits, ni tampoc per la nostra intel·ligèn- cia. L'objecte de l'enteniment humà és l'essència de les coses —«allò que és [*id quod est*]»— i no pas el fonament últim de l'essència, el seu acte primer, que resulta inexpressable essencialment a través del llenguatge conceptual.

¿S'està dient aquí que és impossible qualsevol coneixement de l'ésser personal? Ni de bon tros: a cada persona se li revela el seu propi ésser a través de la seva consciència intel·lectual o, dit d'altra manera, a través de l'íntima percepció que pos- seeix de si mateixa com a existent. Aquí no estem parlant, tanmateix, d'un coneixement essencial, sinó d'un d'existen- cial, d'experimental, que té com a objecte l'ésser propi de la substància personal; ras i curt, el jo.⁸

⁶ *Ibid.*, III, q.19, a.1, ad 4.

⁷ Cf., FORMENT, E. (2002). *El personalismo medieval*. València: Edicep, pp.229-297. / ÍD. (1983). *Ser y persona*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.

⁸ Cf., SANT TOMÀS, *De Veritate*, q.X, a.8, in c.

⁴ ÍD., *Summa Theologiae*, I, q.30, a.4.

⁵ Ídem.

La persona, considerada com a tal, no és objecte de cap *ciència* pròpiament dita; solament és objecte d'un coneixement contemplatiu, experimental, que ens introdueix a la intimitat dels éssers. En aquesta sentit, volem cridar l'atenció sobre l'afinitat existent entre el coneixement de la persona i la contemplació estètica, en la mesura que tant l'un com l'altra estan formalment constituïts per l'«*actus essendi*».

La bellesa transcendental, o sigui, la que pertany intrínsecament a tot ens, és caracteritzada per l'Aquinat com una «ordenació de la cosa a la facultat cognoscitiva *segons l'ésser*»⁹; en canvi, la bellesa que està a l'enteniment —la formal— consisteix en una connexió de l'esperit amb l'objecte per mitjà d'una connaturalitat *segons l'esse*; gràcies a aquesta connaturalitat, l'ens personal passa a percebre's conscientment a si mateix —estem parlant d'un coneixement experimental— en la seva pròpia bellesa transcendental.

L'ésser, ho acabem de veure, és el constituti formal del *pulchrum*, ço és, de la bellesa que està en les coses i, endemés, de l'experiència estètica, a saber, de la bellesa que està a l'enteniment; tenint en compte, d'altra banda, que allò que determina formalment a la persona també és l'ésser, no sembla forassenyat concloure que la contemplació de la persona consisteixi en descobrir en el *tu* un «parentesc connatural» amb allò que hi ha de més íntim i de més profund en el *jo*, que és l'acte de la substància individual, allò en virtut del qual aquesta subsisteix per si mateixa i en si mateixa, és a dir, l'ésser; no sembla forassenyat concloure, en definitiva, que la contemplació de la persona consisteixi en una experiència estètica.

Però perquè quelcom passi a ésser aprehès com a bell, és necessari que el subjecte cognoscent percebi en l'objecte contemplat una semblança de si mateix: «s'anomenen belles aquelles coses que, una vegada vistes, agraden. Per ço, el bell consisteix en la deguda proporció, car els sentits es delecten en les coses degudament proporcionades com en quelcom semblant a ells»¹⁰.

En l'experiència estètica, el vivent personal percep una semblança, una connaturalitat molt especial amb l'objecte; especial perquè no es funda en una propietat essencial, expressable mitjançant el llenguatge conceptual, sinó, més aviat, en l'acte de l'essència, en l'esse. Però anem a veure, ¿com és possible comparar l'ésser d'una substància personal, que en virtut de la seva subsistència al marge de la matèria posseeix una intel·ligibilitat intrínseca, amb el d'una realitat natural?¹¹ ¿Què pot haver-hi de semblant entre l'ésser d'un home i, posem pel cas, el d'un còdol o el d'un lliri silvestre?

L'activitat contemplativa de l'ànima sempre descobreix en l'objecte estètic —ja sigui un producte de l'Art ja ho sigui de la Naturalesa— una referència a la Persona: «l'enteniment o ment de l'home és com una llum il·luminada per la llum del Verb diví»¹², però com que, endemés, el Verb de Déu, a qui s'apropia l'atribut de la bellesa,¹³ és la causa exemplar de totes les criatures o, en paraules de Sant Agustí, l'«Art de Déu Omnipotent»¹⁴, la nostra intel·ligència és capaç de veure *resplendir* en les coses belles, a través d'una semblança participada, la Personalitat del Verb diví, que és la Summa i Primera Bellesa. Veiem, doncs, que no hi ha coneixement de la persona sense experiència estètica, però que tampoc no pot haver-hi experiència estètica sense coneixement de la persona.

9 ÍD., *Super De divinis nominibus*, c.4, lec.5, n.356.

10 ÍD., *Summa Theologiae*, I, q.5, a.4, ad 1.

11 Cf., *Ibid.*, q.14, a.2, ad 1 / *Ibid.*, q.56, a.1, in c.

12 *Ibid.*, III, q.5, a.4, ad 2.

13 Cf., *Ibid.*, I, q.39, a.8, in c.

14 SANT AGUSTÍ, *De Trinitate*, VI, c.10: ML 42, 931. Citat a: SANT TOMÀS, *Summa Theologiae*, I, q.39, a.8, in c.